

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний

Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету

Людмила СТАНІСЛАВОВА

30 серпня 2024 р.

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна Психологічні основи соціальної роботи з різними групами клієнтівОсвітньо-професійна програма Соціальна робота. Соціальна педагогіка та коучингРівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Бриндіков Юрій Леонідович
Профайл викладача	https://srsp.khmnu.edu.ua/bryndikov-yurij/
E-mail викладача(ів)	bryndik@i.ua
Контактний телефон	+38068288749
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=6801
Консультації	Очні: понеділок 13:00, 4 пара, аудиторія 3-412; он-лайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин						Курсовий проект	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
				Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття				Індивідуальна робота студента	Самостійна робота, в т.ч. ІРС			залік	іспит
						Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття						
О	Д	2	3	5,0	150	68	34		34		82				+
О	3	2	3	5,0	150	16	8		8		134				+

Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна «Психологічні основи соціальної роботи з різними групами клієнтів» сприяє формуванню у студентів теоретичних знань та практичних вмінь і навичок володіти професійною термінологією та основними поняттями з психології, соціальної роботи, вікової психології, психології соціальної роботи та їх трактуванням; виконувати аналіз психологічних факторів соціального та психологічного розвитку особистості; визначати раціональні підходи здійснення соціальної роботи з різними групами клієнтів на основі діагностики рівня психологічного розвитку особистості відповідно до віку особистості та актуальної ситуації розвитку. Знання, розуміння та впровадження психологічних основ розвитку особистості дозволить студентам у майбутній професійній діяльності встановлювати взаємодію з різними категоріями клієнтів. Дисципліна викладається для студентів денної форми навчання за спеціальністю 231 «Соціальна робота». При викладанні дисципліни використовуються традиційні та сучасні технології, зокрема: лекції (з використанням методів проблемного навчання і візуалізації); практичні заняття (з використанням тренінгів, майстер-класів, практикумів), самостійна робота (індивідуальні завдання).

Пререквізити: загальна та соціальна психологія, людина в сучасному соціумі, соціальна антропологія.

Кореквізити: персонологія, технології соціально-педагогічної діяльності та педагогічний коучинг.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни. Формування у майбутнього фахівця теоретико-практичної бази психологічних основ розвитку та формування особистості, формування фахівця здатного вирішувати професійні завдання в умовах соціальної роботи з різними категоріями клієнтів

Завдання дисципліни. Формування загальних та спеціальних компетентностей щодо вміння вчитися та оволодівати сучасними знаннями; застосування знань у практичних ситуаціях; уміння бути критичним і самокритичним; вміння реалізовувати практичні соціальні завдання у практичній діяльності враховуючи психологічні основи соціальної роботи з різними групами клієнтів

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: досконало **володіти** педагогічною термінологією та основними поняттями з психології, соціальної роботи, вікової психології, психології соціальної роботи та їх трактуванням; **визначати** раціональні підходи здійснення соціальної роботи з різними групами клієнтів на основі діагностики рівня психологічного розвитку особистості відповідно до віку особистості та актуальної ситуації розвитку; **аналізувати та враховувати** у плануванні професійної діяльності кризові періоди та стани клієнта; **орієнтуватись** у стадіях розвитку сім'ї, адже кризові періоди часто провокують виникнення стресових та неблагополучних ситуацій для дорослих членів сім'ї та дітей; **знати** психологічні основи, особливості та потреби людей зрілого віку та людей похилого віку.

Тематичний план дисципліни і календар його виконання.

Таблиця 3 – Тематичний план дисципліни

№ Тижня	Тема лекції*	Тема практичного заняття*	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Роль та значення психологічних знань у соціальній роботі	Роль та значення психологічних знань у соціальній роботі	Опрацювання теоретичного матеріалу, Виконання ІДЗ.	5	[2, 4, 6]
2	Значення психологічних теорій у реалізації професійної діяльності соціального педагога.	Значення психологічних теорій у реалізації професійної діяльності соціального педагога.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[2, 3, 4, 6]
3	Психічний розвиток дитини як проблема соціалізації: теорії соціального навчання	Психічний розвиток дитини як проблема соціалізації: теорії соціального навчання	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, 2, 4, 5,6]
4	Психологічні основи соціальної роботи з сім'ями які знаходяться в очікуванні дитини.	Психологічні основи соціальної роботи з сім'ями які знаходяться в очікуванні дитини.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання, підготовка до ТК1.	5	[1, 2, 4, 6]
5	Психічний та особистісний розвиток особистості від народження до вступу у школу.	Психічний та особистісний розвиток дитини від народження до вступу у школу.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, 5]
6	Кризи раннього дитинства- особливості соціальної роботи.	Кризи раннього дитинства- особливості соціальної роботи.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, 6]
7	Психологія молодшого школяра, соціальна ситуація розвитку.	Психологія молодшого школяра, соціальна ситуація розвитку.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, 4, 5]
8	Педагогічно занедбані підлітки: психологічні підходи у соціальній роботі.	Педагогічно занедбані підлітки: психологічні підходи у соціальній роботі.	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до ТК2.	5	[1, 2, 3, 4, 6]
9	Просвітницька діяльність з питань статевого дозрівання та гендерних особливостей.	Просвітницька діяльність з питань статевого дозрівання та гендерних особливостей..	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання,	5	[5, 6]
10	Особливості – психологічної дезадаптації	Особливості – психологічної	Опрацювання теоретичного матеріалу,	5	[1, 6]

1	2	3	4	5	6
	дітей і молоді	дезадаптації дітей і молоді	виконання домашнього завдання.		
11	Психологічна готовність дорослої людини до старості	Психологічна готовність дорослої людини до старості	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[6]
12	Врахування основ психолого-педагогічних моделей батьківсько-дитячих стосунків у соціальній роботі	Врахування основ психолого-педагогічних моделей банківсько-дитячих стосунків у соціальній роботі	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання підготовка до ТК3.	5	[2, 4, 6]
13	Розлучення як соціально-психологічний феномен	Розлучення як соціально-психологічний феномен	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[5, 6]
14	Значення сім'ї та соціальної активності для людини похилого віку.	Значення сім'ї та соціальної активності для людини похилого віку.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[2, 6]
15	Екстремальна та надзвичайна ситуація: визначення понять.	Екстремальна та надзвичайна ситуація: визначення понять.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	4	[4, 6]
16	Класифікація станів особистості в екстремальних та надзвичайних станах	Класифікація станів особистості в екстремальних та надзвичайних станах	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання підготовка до ТК4.	4	[4, 6]
17	Професійно-психологічний відбір кадрів для соціальної роботи в екстремальних ситуаціях	Професійно-психологічний відбір кадрів для соціальної роботи в екстремальних ситуаціях	Опрацювання теоретичного матеріалу.	4	[2, 4, 6]

Примітка: * Лекції проводяться щотижня – дві години, практичні заняття – по дві години через тиждень; ТК – тестовий контроль.

Політика дисципліни.

Організація освітнього процесу в Університеті відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітній програмі та навчальному плану. Студент зобов'язаний відвідувати лекції і практичні заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на заняття, практичні завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене практичне заняття студент зобов'язаний опрацювати самостійно у повному обсязі і відвідувати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До практичних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набутті особою знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок перезарахування результатів навчання у ХНУ (<http://khnu.km.ua/root/files/01/06/03/006.pdf>). Виконуючи самостійну роботу з дисципліни, студент має дотримуватися політики доброчесності. У разі наявності плагіату він отримує незадовільну оцінку і має виконати завдання за новою темою.

Критерії оцінювання результатів навчання.

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за **чотирибальною** шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих **позитивно** з урахуванням коефіцієнта вагомості і встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Вагові коефіцієнти змінюються залежно від структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт. Для практичних занять встановлюється обов'язковий мінімум оцінок, які має отримати студент впродовж семестру, щоб виконати програму дисципліни. Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється усним опитуванням і тестуванням. Виконання самостійної роботи завершується підготовкою презентації і педагогічного кросворду у терміни, встановлені графіком самостійної роботи.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота						Самостійна робота студента				Семестровий контроль (іспит)			
Обговорення теоретичного матеріалу (УО)						Тестовий контроль (ТК)				Індивідуальні навчальні завдання		Підсумковий контрольний захід	
T1-3	T4-6	T7-9	T10-12	T13-15	T16-17	4	8	12	16	Реферат, ІНДЗ		1	
0,2						0,2				0,2		0,4	

Умовні позначення: Т – тема дисципліни.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів заочної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота						Самостійна робота студента				Семестровий контроль (іспит)	
Обговорення теоретичного матеріалу (УО)						Індивідуальні навчальні завдання				Підсумковий контрольний захід	
0,2						0,3				0,5	

Умовні позначення: Т – тема дисципліни.

Оцінювання тестових завдань

Тематичний тест для кожного студента складається 10 тестових завдань, кожне з яких оцінюється 0.5 бала. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 5.

Тестування проводиться чотири рази і на нього відводиться 15 хвилин (для закритої форми тестів – по дві хвилини на кожне завдання). На наступному занятті оголошуються результати тестування.

Якщо студент отримав негативну оцінку, то він має передати її в установленому порядку, але обов'язково до терміну наступного контролю. У випадку, коли студент не виконав індивідуальний план з дисципліни у заплановані терміни без поважних причин, то під час відпрацювання заборгованості при позитивній відповіді йому виставляється оцінка «задовільно».

Підсумкова семестрова оцінка за національною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення усіх оцінок до електронного журналу.

Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС:

Оцінка ECTS	Бали	Вітчизняна оцінка	
A	4,75 – 5,00	5	<i>Відмінно</i> – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь і навичок.
B	4,25 – 4,74	4	<i>Добре</i> – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками.
C	3,75 – 4,24	4	<i>Добре</i> – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками.
D	3,25 – 3,74	3	<i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією.
E	3,00 – 3,24	3	<i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання.
FX	2,00 – 2,99	2	<i>Незадовільно</i> – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни.
F	0,00 – 1,99	2	<i>Незадовільно</i> – необхідна серйозна робота і повторне вивчення дисципліни.

Контрольні питання з дисципліни «Психологічні основи соціальної роботи з різними групами клієнтів»

1. Основи психології.
2. Мета та завдання соціальної роботи.
3. Основні теорії розвитку особистості.
4. Категорії клієнтів соціальної роботи.
5. Застосування психологічного консультування у соціальній роботі
6. Гуманістичний підхід у практиці соціальної роботи
7. Базові поняття вікової психології
8. Етапи розвитку особистості як критерій організації соціальної роботи
9. Психологічні характеристики кризових періодів – у роботі з девіантною поведінкою
10. Педагогічно занедбані підлітки: психологічні підходи у соціальній роботі.

11. Психологічний клімат у сім'ї – занедбаність, запущеність, неблагополучність
12. Просвітницька діяльність з питань статевого дозрівання та гендерних особливостей.
13. Стадії сексуального розвитку за Фрейдом
14. Психологічні особливості статевого розвитку у підлітковому віці.
15. Сексуальні порушення
16. Визначення поняття психологічна дезадаптація
17. Основні поняття геронтології
18. Психологічні моделі батьківства.
19. Розлучення як соціально-психологічний феномен
20. Реакція на важкий стрес та адаптаційні розлади
21. Неадаптивна поведінка в екстремальних та надзвичайних ситуаціях
22. Профілактика і корекція суїцидальної активності
23. Антистресові умови діяльності
24. Батьківське ставлення до дитини: визначення, типи, вплив на психічний розвиток
25. Сім'я як розвиваюче середовище для дитини з обмеженими можливостями
26. Методи соціально-психологічної діагностики проблем сім'ї
27. Консультування сім'ї з питань складностей у взаємостосунках з дітьми
28. Особливості соціально-психологічної роботи у ситуації розлучення
29. Класифікація станів особистості в екстремальних та надзвичайних станах
30. Психологічні методи у профорієнтаційній роботі фахівця соціальної сфери.

Рекомендована література:

Основна

1. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію. Львів : вид-во Українського католицького університету: Свічадо, 2017. 120 с.
2. Семигіна Т. В. Соціальні послуги у територіальних громадах України: інновації правового регулювання. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019. № 4. С. 65–75.
3. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
4. Нікітіна В., Борисова О., Знаткова О., Кульга О. Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні. Київ : Кондор, 2019. 468 с.
5. Белавін С. П., Мітіна С. В., Орловська О. А.. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : навч. посіб. Одеса : Гельветика, 2021. 436 с.
6. Капська А., Пеша І. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2020. 232 с.
7. Шафранський В. В. Предиктори розвитку творчих спроможностей майбутніх фахівців. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків. 2021. Вип. 64. С. 147–157.
8. Шафранський В. В., Колісник М. І. Тренінг розвитку невербальної креативності. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія*. Харків, 2022. Вип. 66. С. 376–388.
9. Яремко О., Шафранський В. Право осіб з психічними розладами на соціальні послуги у контексті правової реальності України. *Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету у співпраці з НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. № 3. С. 90–94.
10. Яремко О., Шафранський В. Інформування про медіацію як повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Ужгород. 2023. № 4. С. 199–206.
11. Яремчук О. В., Ключикова В. О. Я Психологія соціальної роботи: теорія і практика : навч.-метод. посіб. Одеса : Одеський національний університет. 2015. 168 с.

Додаткова

12. Ільчук Л. І. Розвиток системи інтегрованих соціальних послуг в умовах децентралізації (на прикладі об'єднаних територіальних громад): *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2018. № 1. С. 114–121.
13. Фурман А., Підгурська М. Історія соціальної роботи : підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 160 с.
14. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики. Суми : Сумський державний університет, 2020. 192 с.
15. Іванова І. Методи соціальної роботи (на основі державних стандартів соціальних послуг). Університет «Україна», 2018. 302 с. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/metodi-social-noi-roboti-na-osnovi-derzhavnih-standartiv-social-nih-poslug.html?srsltid=AfmBOoqzmoKJTJQ8x0Gnucv2NLIbkXkpOf5YO6ESOGYng9SArGVvdao>
16. Методичні рекомендації щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту (наказ Мінсоцполітики від 25.02.2019, № 282). URL: <https://www.msp.gov.ua/content/metodichni-materiali.html?PrintVersion>
17. Сучасна соціальна робота: чи виправдане стирання? Перспективи розвитку соціальної педагогіки в Україні: Матеріали круглого столу (24.05.2018 р., Київ) / за ред. О. В. Чуйко. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. С. 84–89. URL: <http://www.psy.univ.kiev.ua/ua/scientificpublications/perspektyvy-rozvytku-sotsialnoi-pedahohiky-v-ukraini>

18. Global Social Work Statement of Ethical Principles /IASSW, 2018. URL: <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2018/04/Global-Social-Work-Statement-of-Ethical-Principles-IASSW-27-April-2018-1.pdf>